

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Parvikko, Tuija

Title: Menneisyydellä politikointia

Year: 2008

Version: Published version

Copyright: © 2008 Eurooppalaisen filosofian seura ry

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Parvikko, T. (2008). Menneisyydellä politikointia. *Niin & näin*, 14(2), 60-62.
<https://netn.fi/artikkeli/menneisyydella-politikointia>

Tuija Parvikko

Menneisyydellä politikointia

Schönebergin kaupunginosassa Kaiser Wilhelm Platzilla Berliinissä on koruton muistotaulu, johon on kirjoitettu joukko natsi-Saksan aikaisten keskitysleirien nimiä. Huhtikuun 21. päivänä tauluun ilmestyi Sachsenhausenin leirin nimen kohdalle ruusuja. Tuona päivänä 48 vuotta sitten alkoi leirin vankien ”kuolemanmarssi”, yritys siirtää heidät Berliiniä vääjäämättä lähestyvien neuvostojoukkojen ulottumattomiin ja näin häivyttää hirmutekijöiden jäljet edes pääpiirteissään näkymättömiin. Se epäonnistui surkeasti. Vaikka natsien toimeenpanemien joukkotuhojen mittasuhteet olivat hirmuiset – toistakymmentä miljoonaa uhria – kuudenkymmenen vuoden kuluttua sodan päättymisestä ja natsivaltakunnan luhistumisesta tiedämme, että tuskin mistään muusta hirmuteosta ihmiskunnan historiassa on jäänyt yhtä paljon jälkiä.

Nämä jäljet eivät kuitenkaan ole jäänteitä. Saksa oli sodassa pommitettu ja tulitettu tohjoksi, ja suuri osa valtakunnan infrastruktuurista oli tuhoutunut. Natsien hirmutekijöiden ja niiden uhrien jäljet on pitkälti tuotettu jälkikäteen. Ne ovat olemassa muistomerkkeinä ja -laat-

toina, museoina, näyttelyinä, tutkimuskeskuksina ja tutkimuksina, muistelmina ja muina kirjoina, vuosipäivinä, seremonioina, kampanjoina, näytelminä, lauluina ja lukemattomina muina kulttuurituotteina, joiden tarkoituksena on estää meitä unohtamasta, mitä kerran tapahtui ja mitä ei enää koskaan saisi tapahtua uudestaan.

Yksi viimeisistä natsien hirmuteoista muistuttajista on *Der Zug der Erinnerung*, muistamisen juna, joka kiersi vuoden 2007 marraskuusta lähtien ympäri Saksaa muistuttamassa juutalaisten kuljetuksista keskitysleireille. Junaan oli rakennettu näyttely kolmen pikkulapsina keskitysleireille kuljetetun vielä elossa olevan juutalaisen kohtaloista. Näyttelyyn oli mahdollisuus tutustua asemilla, joilla juna pysähtyi. Pysähdyspaikoiksi oli kaupunkien pääasemien lisäksi valittu Berliinin Grunewaldin kaltaisia asemia, joilta kuljetukset keskitysleireille lähtivät. Junan pääteasema oli Auschwitz, minne se saapui toisen maailmansodan päättymispäivänä 9. toukokuuta.

Ensi kuulemalta voi tuntua oudolta, että junan oli vaikea saada pysäköimislupaa Berliinin isoilla asemilla. Sekä päärautatieasema että Zoon asema torjuivat sen vedoten siitä aiheutuviin ruuhkiin ja kaaokseen. Eikö Deutsche Bahnilla olisi pikemminkin ollut syytä tarjota

paraatipaikka tällaiselle junalle? Kuljettihan natsi-Saksan aikainen Reichsbahn juutalaiset ja muut uhrin juuri samaa rataverkkoa pitkin, jota Deutsche Bahn nykyään liikennöi. Muistamisen junan organisaattorit vaativatkin Saksan rautateitä ottamaan vihdoinkin historiallisen vastuun edeltäjänsä teosta, olemaan perimättä maksua muistamisen junan liikennöinnistä nykyisessä raideverkossa ja korvaamaan edeltäjänsä aiheuttamat kärsimykset vielä elossa oleville uhreille.

Siinä missä vaatimus maksuttomasta liikennöinnistä tuntuu vähintäänkin kohtuulliselta, vahingonkorvausvaatimus oudoksuttaa. Eikö Saksan valtio ole jo maksanut aivan riittävästi korvauksia kaikille mahdollisille tahoille,

ja eivätkö saksalaiset ylipalkaan ole jo tarpeeksi katuneet ja kironneet natsisukupolven tekoja? Miksi korvauksia natsien hirmuteoista pitäisi maksaa aina kolmanteen ja neljanteen sukupolveen asti? Mikä on se logiikka, jolla korvaamattomasta vääryydestä vaaditaan korvauksia?

Toiminnassa on rahastamisen maku. Juutalaisaktivistien mieleen ei ilmeisesti ole juolahtanut, että muiden ihmisten jatkuva syyllistäminen ja oman taloudellisen hyödyn tavoittelu joukkotuhon muiston avulla voi jossain vaiheessa alkaa toimia itseään vastaan. Ihmiset saattavat alkaa pitää holokaustista puhumista jonkinlaisen mantran hokemisena, jonka tarkoituksena on häivyttää näkyvistä silkka taloudellisen edun tavoittelu.

Menneisyydellä politikoinnista näyttää tulleen suosituimpia 2000-luvun alun politikointimuotoja. Niin maailmanpolitiikassa kuin kansallisissa politiikoissa nykypäivää ja tulevaisuutta pyritään hallitsemaan menneisyyskäsitteitä manipuloiden.”

Toisaalta on vaikea uskoa, että rahastamisen halu olisi juutalaisaktivistien toiminnan ainoa motiivi. He saattavat vilpittömästi pitää tähän mennessä maksettuja korvauksia liian pieninä. Moni ikääntynyt uhri tarvitsisi pelkän taloudellisen toimeentulon lisäksi kuntoutusta ja mahdollisuuksia henkiseen virkistytymiseen. Aktivistien mielestä Saksan valtio ei ole tehnyt tällä saralla tarpeeksi.

Muistamisen juna on yksi ilmaus siitä, että pyrkimys natsien uhrien muistamiseen ei ole vielä jähmettynyt Saksassa kuolleeksi kirjaimiksi. Junanäyttelyssä vieraileminen oli vapaaehtoista, eikä ollutkaan ihme, että se sai liikkeelle pääasiassa iäkkäämpiä ihmisiä. Piipahtaminen missä tahansa natsi-Saksaan tai toiseen maailmansotaan liittyvässä museossa tai näyttelyssä kuitenkin osoittaa nopeasti, että lähihistoriasta ei Saksassa enää vaieta. Museot ja näyttelyt ovat aina täynnä koululaisryhmiä, joille taotaan päähän natsi-Saksan aikaisia tapahtumia. Televisiosta tulee lähes päivittäin tavalla tai toisella natsimenneisyyteen liittyvää ohjelmaa. Julkisuudessa käynnistyy tuon tuosta natsimenneisyyteen liittyviä keskusteluja ja kiistoja, jotka edesauttavat sen muistamista ja arvioimista.

Hyvää tarkoittavaan lähihistorian muistamiseen kaikissa mahdollisissa tilanteissa voi kuitenkin rahastamispyrkimyksen lisäksi liittyä muitakin ongelmia. Jotkut tutkijat ovat varoittaneet, että jos muistamispyrkimykset jähmetetään muistomerkeiksi, voi lopputuloksena olla pikemminkin unohtaminen. Muistomerkin pystyttäminen saattaa luoda vaikutelman, että asia on hoidettu ja nyt koko juttu voidaan unohtaa.

Muistomerkki voi myös vinouttaa uhriuden. Tämä tuli erinomaisesti esille 1990-luvun lopulla, kun Berliinissä käytiin keskustelua suunnitteilla olleesta natsien tuhoamien juutalaisten muistomerkistä. Kysyttiin, miksi muistomerkkiä kaavailtiin vain juutalaisille natsien muut uhrit sivuuttaen. Jotkut vastustivat pystytystä siksi, että he pelkäsivät sen johtavan eräänlaiseen muistomerkkikierteeseen. Yhden ryhmän saatua oman muistomerkkinsä ilmaantuisi aina uusia uhriryhmiä vaatimaan tunnustusta

omille kärsimyksilleen, olemmehan eräässä katsannossa kaikki natsismin uhreja: Ennusteet yhä uusien uhriryhmien ja vahingonkorvausvaatimusten ilmaantumisesta ovatkin osoittautuneet oikeiksi. Nyt eivät ole asialla pelkästään etniset, seksuaaliset ja poliittiset vähemmistöt vaan erilaiset saksalaisryhmät, jotka ovat julistautuneet natsismin uhreiksi. Eniten melua itsestään ovat ilmeisesti pitäneet ns. sudeettisaksalaiset, jotka joutuivat lähtemään asuinsijoiltaan sodan lopputuloksen takia. Puolan liittyminen Euroopan Unioniin on avannut tilanteen, jossa menetetyin omaisuuden saaminen takaisin on monen saksalaisen silmissä alkanut näyttää mahdolliselta.

Menneisyydellä politikoinnista näyttää tulleen suosituimpia 2000-luvun alun politikointimuotoja. Niin maailmanpolitiikassa kuin kansallisissa politiikoissa nykypäivää ja tulevaisuutta pyritään hallitsemaan menneisyyskäsitteitä manipuloiden. Itse asiassa menneisyydellä politikointi ei ole uusi sen enempää ajatuksena kuin ilmiönä. Se on päinvastoin yksi länsimaisen politiikan teorian keskeisistä ajatuksista, jota hallitsijat ovat kautta historian käyttäneet hyväkseen. Uutta on menneisyyspolitiikan avoimuus, läpinäkyvyys ja volyyymi.

Liiallinen menneisyyteen suuntautuminen voi kuitenkin olla poliittisen yhteisön kannalta tuhoisaa silloinkin, kun kysymys on vilpittömästä pyrkimyksestä muistaa asiat oikein ja ymmärtää menneiden tapahtumien poliittinen merkitys. Historiaan tuijottaminen saattaa tyrehdyttää tulevaisuutta koskevat uudet aloitteet. Ilman uusia aloitteita ja avauksia poliittinen yhteisö jähmettyy ja surkastuu.

Niin tärkeitä kuin moraalisen ja poliittisen vastuun ottaminen lähihistorian tapahtumista onkin, muistamisen merkityksen korostaminen saattaa myös johtaa unohtamisen poliittisen merkityksen täydelliseen sivuuttamiseen. Toisinaan voi nimittäin olla tärkeämpää antaa anteeksi ja unohtaa kuin etsiä syyllisiä ja vaatia korvauksia. Toisinaan anteeksi antaminen ja unohtaminen voivat olla poliittisesti välttämätön ehto uuden aloittamiselle.